

Over het schilderen van portretten

Het gelaat behoort tot de traditioneel naakte lichaamsdelen, althans in West-Europa. Mede door deze openbaarheid is, in de loop der eeuwen, elke centimeter ervan bezet geraakt door betekenissen.

Die betekenissen betreffen stemmingen. We kunnen ze aflezen aan elkaars gezicht.

Daarnaast nemen we aan dat in iemands gelaatstrekken de immanente aard staat geschreven: het karakter.

Karakter is aard en schriftteken. Vandaar dat lezen.

Aan de andere kant kunnen stemmingen worden verborgen achter een 'pokerface' danwel een misleidende mimiek. En, in tegenstelling tot de indianen die gevoelens als kiespijn of liefdesverdriet op hun gezicht schilderden, leven wij in een wereld waarin emotieven onbestemd zijn en karakteristieke trekken vaak cosmetisch worden gemaskeerd.

Het karakter als masker.

Zodat je je kunt afvragen: is het schilderen van een portret geen onmogelijke opgave?

Want een portret moet lijken. Maar hoe kan je, smerend met verf op een plat vlak, aan deze eis voldoen gezien bovengeschetste toedracht:?

Wat mij betreft -want ik kan hier alleen namens mijzelf spreken- door me al schilderend niet te bekommeren om echt of onecht, onthulling of verhulling, geuit innerlijk of geïnd uiterlijk van iemands voorkomen.

Daarom zeg ik vooraf: het duurt ongeveer anderhalf uur want ik schilder vlug, soms raak meestal mis, en je hoeft niet stil te zitten. Dat lucht op. Wederzijds.

Tijdens het schilderen zijn we voortdurend in gesprek. Daarmee wordt voorkomen dat het model aan eigen gezicht gaat zitten denken en, belangrijker nog, dat ik niet te veel let op wat mijn handen doen.

Dan is het af.

Vanzelfsprekend komt het besluit daartoe voort uit vakmatige overwegingen. Nochtans is het raadselachtig, gelijk het ontwaken uit een droom.

Ik draai de ezel een halve slag en we kijken er samen naar in verwondering.

Dat moment is me dierbaar. Want uit het geschilderde komt altijd iets naar voren wat we niet hadden voorzien. Iets beschamends zou ik bijna zeggen. En voor de rest doe ik met die portretten gewoon mee met de mengeling van vooroordelen, projecties en ijdelheden die we gelijkenis noemen.